

Fakulta
regionálního
rozvoje
a mezinárodních
studíí

27. 8. 2015, České Budějovice

prof. Ing. Věra Bečvářová, CSc.

VÝVOJ EKOLOGICKÉHO ZEMĚDĚLSTVÍ ČR V EKONOMICKÝCH SOUVISLOSTECH

NĚKOLIK POZNÁMEK ÚVODEM

strana 2

Hodnocení ekologického zemědělství

*převážně orientováno na **biotickou stránku** systému ekologického hospodaření, (environmentální přínosy, důvěra spotřebitelů v deklarovanou kvalitu biopotravin, zdravotní přínos biopotravin.....)*

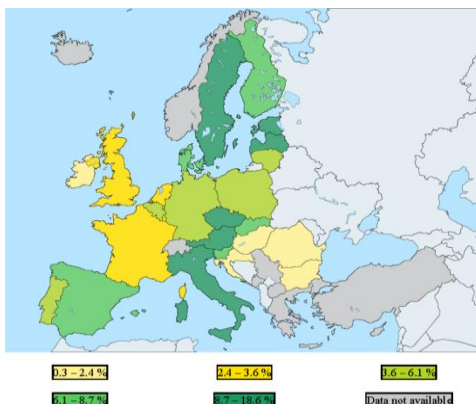
*Jaká je však **ekonomická stránka** činnosti podniků hospodařících v ekologickém režimu? Jaká je **pozice a výsledky** podniků v ČR a jejich ekonomické souvislosti?*

- ✓ *rozměr a vývoj ekologického zemědělství v ČR*
- ✓ *produktivita ekologického zemědělství a její faktory*
- ✓ *finančně ekonomická efektivnost ekologicky hospodařících zemědělských podniků*
- ✓ *vliv státní ingerence (dotační politiky) na ekonomiku těchto podniků*

NĚKOLIK POZNÁMEK ÚVODEM

strana 3

V roce 2012 bylo v Evropě obhospodařováno ekologickým způsobem 11.2 mil. ha, tj. 2,2 % z.p. Z toho **v zemích EU** činila tato výměra 10 mil. ha, při 5,5 % podílu na celkové výměře.

Členské země **s největší výměrou** ekologicky obhospodařované půdy: Španělsko, Itálie, Německo.

Země **s více než 10% podílem** zem. půd zařazených v ekologickém hospodaření: Lichtenštejnsko, Rakousko, Švédsko, Švýcarsko, Estonsko, Lotyšsko a **Česká Republika**.

Země, dominující na evropském agrár. trhu: Francie, Německo, Velká Británie, Nizozemí, mají **podíl ekologicky obhospodařovaných ploch podstatně nižší**.

?? do jaké míry zvolená cesta podpory ekologizace v českém zemědělství splňuje i kritéria ekonomické udržitelnosti ekologického zemědělství ??

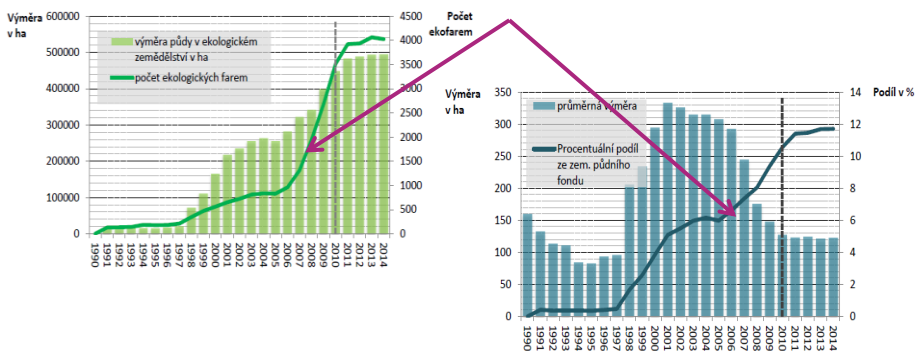
VÝVOJ EKOLOGICKÉHO ZEMĚDĚLSTVÍ ČR /PODNIKY A PŮDA

strana 4

Rok	Počet podniků	Zemědělská půda (ha)	Podíl ze zeměd. půdního fondu ČR (%)
1990	3	480	•
1991	132	17 507	0,41
1992	135	15 371	0,36
1993	141	15 667	0,37
1994	187	15 818	0,37
1995	181	14 982	0,35
1996	182	17 022	0,40
1997	211	20 239	0,47
1998	348	71 621	1,67
1999	473	110 756	2,58
2000	563	165 699	3,86
2001	654	217 869	5,09
2002	721	235 136	5,50
2003	810	254 995	5,97
2004	836	263 299	6,16
2005	829	254 982	5,98
2006	963	281 535	6,61
2007	1318	312 890	7,35
2008	1 946	341 632	8,04
2009	2 689	398 407	9,38
2010	3 517	448 202	10,55
2011	3 920	482 927	11,40
2012	3 934	488 658	11,46
2013	4 060	493 394	11,68

VÝVOJ EKOLOGICKÉHO ZEMĚDĚLSTVÍ ČR /SUBJEKTY, PODÍL ZPF strana 5

Rozměr ekologického zemědělství v České republice v období let 1990–2014

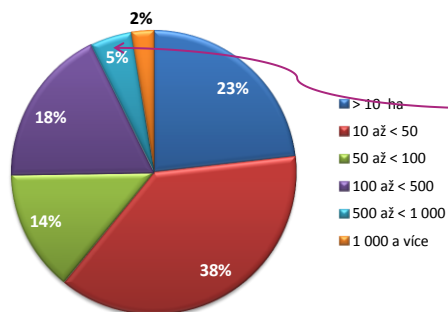
- více než čtyři pětiny současné výměry zemědělské půdy obhospodařované ekologicky zabírají trvalé travní porosty,
- většina těchto ploch se nachází v horších přírodních podmínkách – LFA
- z hlediska výrobního zaměření jde převážně o podniky s pastevním chovem skotu na trvalých travních porostech.

VELIKOSTNÍ STRUKTURA EKOLOGICKÝCH PODNIKŮ V ČR

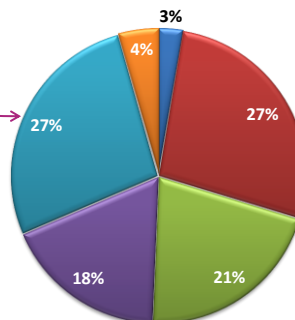
strana 6

Evaluace struktury ekologického zemědělství v ČR dle velikosti farem (2012)

Struktura EP dle velikosti celkem v ČR

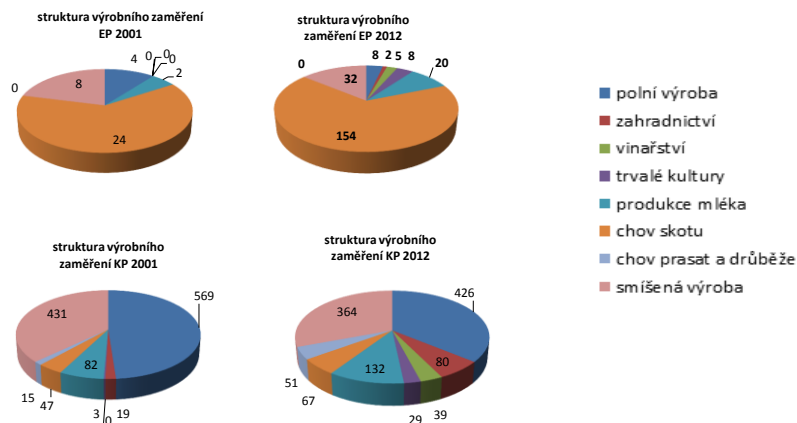

Struktura EP ve FADN

KOMPARACE EKOLOGICKÉ A KONVENČNÍ ZEMĚDĚLSTVÍ strana 7

Vývoj výrobního zaměření zemědělských podniků s ekologickým a konvenčním režimem hospodaření

EKONOMICKÉ HODNOCENÍ - UKAZATELE strana 8

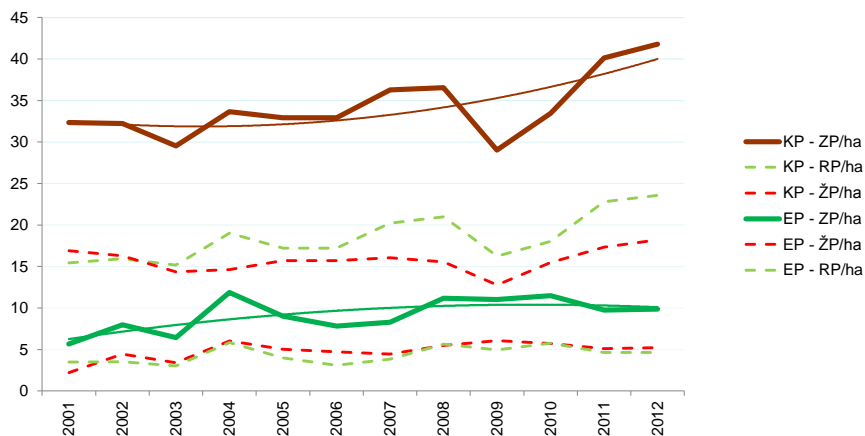
Celková produkce (Total Production)			Saldo provozních dotací a daní (Balance Current Subsidies and Taxes)	
Zemědělská produkce (Agriculture Products)		Ostatní produkce (Other Output)		
Produkce RV (Output Crops and Crops Products)	Produkce ŽV (Output Livestock and Livestock Products)			
Výrobní spotřeba (Intermediate Consumption)		Hrubá přidaná hodnota (Farm Gross Value Added)		
Přímé náklady (Specific Costs)	Ostatní věcné náklady (Farming Overheads)			
<p>Celkové náklady, tj. součet výrobní spotřeby, odpisů a nákladů na externí faktory (mzdy + pachtovné + úroky), upraveny připočtením částky oceňující vklady neplacené práce. Ocenění vkladů neplacené práce bylo odvozeno z průměrné mzdy za placenou práci v daném roce v souboru podniků FADN. Jsou označeny termínem „upravené náklady“ („UN“).</p>		Odpisy (Depreciation)	Čistá přidaná hodnota (Farm Net Value Added)	Saldo investičních dotací a daní (Balance Subsidies and Taxes on Investment)
		Externí faktory (External Factors)		
Mzdové náklady (Wages)	Pachtovné (Rent)	Úroky (Interest)		

EKONOMICKÉ HODNOCENÍ – UKAZATELE A KOMPARACE

strana 9

Vývoj zemědělské produkce ČR na 1 ha z. p. v běžných cenách

tis. Kč/ha

EP 30–40 % úrovně intenzity zemědělské výroby KP,
 v EP 39,6 DJ/100 ha z.p., z toho dojníc 3,8 DJ/100 ha
 v KP 51,1 DJ/100 ha z.p., z toho dojníc 16,2 DJ/100 ha

EKONOMICKÉ HODNOCENÍ – UKAZATELE A KOMPARACE

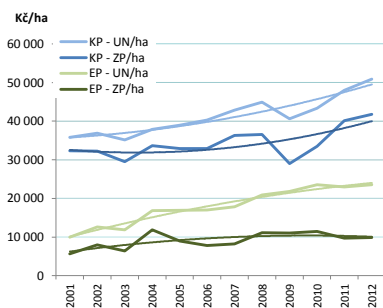
strana 10

		počet podniků	ZP/ha Kč	RP/ha Kč	ŽP/ha Kč	ŽP / ZP %	
EP	2001	38	6 245	3 320	2 925	46,84	
	2012	229	10 089	4 975	5 115	50,70	
	Δ	x	349	150	199	0,35	
	index korelace	x	0,70	0,55	0,77	x	
KP	2001	1 166	32 545	15 775	16 770	51,53	
	2012	1 188	40 001	22 390	17 611	44,03	
	Δ	x	678	601	76	-0,68	
	index korelace	x	0,71	0,77	0,64	x	
EP/KP 2012		x	0,25	0,22	0,29	x	
LFA	EP	2001	36	6 008	3 350	2 658	44,24
		2012	200	9 954	4 485	5 469	54,94
		Δ	x	359	103	256	0,97
		index korel.	x	0,89	0,68	0,90	x
	KP	2001	661	30 417	13 960	16 457	54,10
		2012	457	33 306	16 109	17 197	51,63
		Δ	x	263	195	67	-0,22
		index korel.	x	0,65	0,72	0,42	x
EP/KP 2012		x	0,30	0,28	0,32	x	
Mimo LFA	EP	2004	9	•	•	•	•
		2012	29	17 153	11 052	4 216	24,58
		Δ	x	•	•	•	•
		index korel.	x	•	•	•	x
	KP	2001	505	37 826	20 960	16 865	44,59
		2012	731	45 719	27 979	17 740	38,80
		Δ	x	718	638	80	-0,53
		index korel.	x	0,73	0,75	0,58	x
EP/KP 2012		x	0,38	0,40	0,24	x	

EKONOMICKÉ HODNOCENÍ – UKAZATELE A KOMPARACE

strana 11

Intenzita zemědělské výroby a vklady na 1 ha z. p.

UN = upravené náklady (pracovní a materiálové vklady)
 ZP = zemědělská produkce
 CP = celková produkce
 AWU = průměrný počet pracovníků
 Δ = průměrný přírůstek

		počet podniků	ZP/ha Kč	UN/ha Kč	CP/UN Kč	ha/AWU	CP/AWU Kč
EP	2001	38	6 245	10 085	0,72	63,55	464 614
	2012	229	10 089	24 010	0,51	51,81	628 455
	Δ	x	349	1 266	-0,02	-1,07	14 894
	index korel.	x	0,70	0,98	x	0,74	x
KP	2001	1 166	32 545	35 774	1,00	24,30	867 704
	2012	1 188	40 001	49 496	0,89	33,44	1 478 984
	Δ	x	678	1 247	-0,01	0,83	55 571
	index korel.	x	0,71	0,94	x	0,93	x
EP/KP 2012		x	0,25	0,49	0,57	1,55	0,42

EKONOMICKÉ HODNOCENÍ – UKAZATELE A KOMPARACE

strana 12

Intenzita zemědělské výroby a vklady na 1 ha z. p.

		počet podniků	spotřeba energií v Kč	
			na 1 ha z.p.	na 1.000 Kč CP
LFA	EP	200	2 469	212
	KP	457	4 645	121
	EP/KP	x	0,53	1,75
Mimo LFA	EP	29	2 523	155
	KP	731	5 185	99
	EP/KP	x	0,48	1,57

- Ekologicky hospodařící podniky v ČR vynakládají na 1 ha vklady ve výši 50–55 % souhrnu pracovních a materiálových vkladů uskutečňovaných podniky konvenčního zemědělství.
- Při nízké intenzitě však dosahují oproti KP jen 60–65 % úrovně produktivity těchto vkladů
- Při polovičních vkladech na 1 ha, však souhrnná pracovní a materiální náročnost na jednotku produktu je v EP 1,4–1,7 krát vyšší než v KP, z toho energetická náročnost 1,5 –1,7 krát.

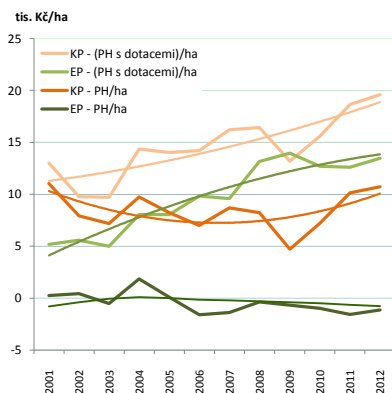
V ekologickém systému hospodařící zemědělské podniky v ČR sice polovičními vklady na 1 ha a uplatňovanou technologií vytvářejí předpoklady nižší environmentální zátěže krajiny, zanechávají však 1,5 x nepříznivější ekologickou stopu (ecological footprint) při produkci potravin na 1 obyvatele „ekologický paradox“

EKONOMICKÉ HODNOCENÍ – UKAZATELE A KOMPARACE

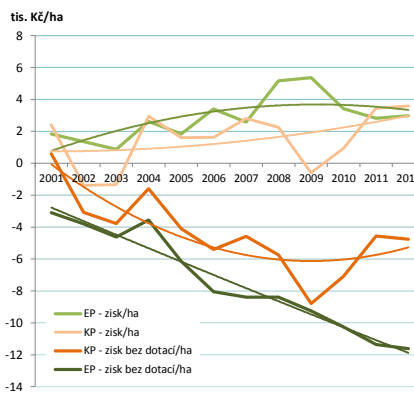
strana 13

Finančně ekonomické výsledky

Hrubá přidaná hodnota na 1 ha z.p

Zisk na ha z.p

upraveno dle FADN CZ a ČSÚ, 2014

EKONOMICKÉ HODNOCENÍ – UKAZATELE A KOMPARACE

strana 14

Provozní dotace v ekologicky a konvenčně hospodařících podnicích (v Kč)

		průměr 2001-2003	průměr 2004-2006	průměr 2007-2009	průměr 2010-2012
EP	dotace/ha	5 195	8 530	13 049	14 154
	dotace/AWU	310 019	408 539	637 859	696 645
	dotace/ZP	0,79	0,96	1,29	1,38
KP	dotace/ha	1 976	5 758	7 851	8 132
	dotace/AWU	48 829	153 246	231 869	261 361
	dotace/ZP	0,06	0,17	0,23	0,21

Na úhradě nákladů se v EP podílely provozní dotace v období 2001–2003 33 %, 2004–2006 35 %, 2007–2009 43 % a koncem sledovaného období 2010–2012 již 47 %.

Vývoj v letech 2001–2012 vedl jednoznačně ke zvyšování podílu dotací na úhradě nákladů ekologického zemědělství a zvyšoval rozdíly mezi EP a KP z tohoto hlediska.

Úroveň a vývoj dotací na jedné straně významně stimuluje zájem o systém ekologického hospodaření a podílí se na jeho finanční stabilitě.

Na druhé straně snižuje zainteresovanost EP na ekonomické efektivnosti hospodaření, vytváří prostředí značné orientace ekologických podnikatelů na zdroje veřejných rozpočtů

EKONOMICKÉ HODNOCENÍ – UKAZATELE A KOMPARACE

strana 15

Zisk na ha z.p., míra rentability a vliv dotací

		počet podniků	zisk / ha Kč	výnosová rentab. (%)	po odpočtu dotací	
					zisk / ha Kč	výnosová rent. (%)
EP	2001	38	775	7,14	-4 151	-69,95
	2012	229	3 337	12,20	-11 271	-88,48
	Δ	x	233	0,46	-647	-1,68
KP	2001	1 166	744	2,04	-950	-2,73
	2012	1 188	2 981	5,68	-5 366	-12,16
	Δ	x	203	0,33	-401	-0,86
EP/KP 2012		x	1,12	2,15	2,10	7,27

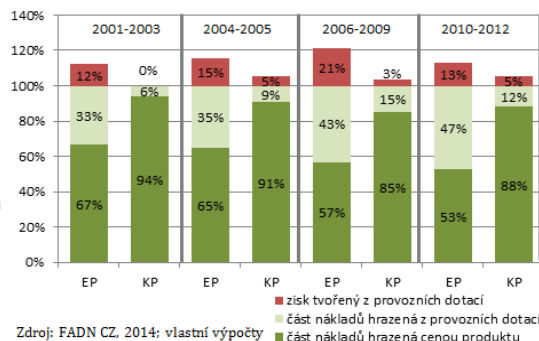
- EP v porovnání s KP hospodařily s nižší úrovní ekonomické efektivity.
- Koncem sledovaného období dosahovaly nižší přidanou hodnotu o 9–10 tis. Kč na 1 ha z.p. a o 330–400 tis. Kč na pracovníka (AWU).
- EP bez zápočtu provozních dotací vykázaly ztrátu na 1 ha 11 tis. Kč, tedy 2x vyšší než KP.
- Ingerence státu upravila tvorbu zisku tak, že EP realizovaly zisk na 1 ha nepatrně vyšší a na jednotku produktu 2x vyšší oproti KP.

EKONOMICKÉ HODNOCENÍ – UKAZATELE A KOMPARACE

strana 16

Dotiční politika v ekonomice ekologického zemědělství

Cena produktu a dotace v úhradě nákladů a dotace v tvorbě zisku
(náklady = 100 %)

Zvyšování podílu provozních dotací na úhradě nákladů ekologického zemědělství je prokazatelné, rozdíl mezi EP a KP se v tomto ohledu zvětšovaly.

Pro ekologicky hospodařící zemědělce se staly dotace hlavním finančním zdrojem stability jejich finančního hospodaření.

NĚKOLIK POZNÁMEK ZÁVĚREM

strana 17

Rozhodujícím faktorem nižší ekonomické efektivity EP je **podstatně nižší produktivita** pracovních a materiálových vkladů, což souvisí s **nižší intenzitou produkce** a projevuje se ve vyšších nákladech na jednotku produktu.

Tržní ceny realizované EP (CZV) v současnosti přispívají k úhradě vyšších nákladů jen malou měrou. Odhaduje se, že oproti cenám produktů konvenčního zemědělství jsou průměrně vyšší pouze o 10 %.

Oproti tomu **spotřebitelské ceny** biopotravin (SC) převyšují ceny běžných potravin o cca 40 %.

Cenová transmise ve vertikálách biopotravin „posunuje“ ziskové marže k organizacím obchodu, tedy do dalších fází potravinových vertikál agrobiznisu.

Problém ekonomické udržitelnosti ekologického zemědělství.

Řešení této otázky bude zřejmě vést ke **zvýšení produktivity** ekologického zemědělství cestou jeho **ekofunkční intenzifikace** a k rozvoji trhu s bioprodukty a biopotravinami, který by ve společensky žádoucí míře respektoval i cenu nabídky produktů ekologicky hospodařících zemědělských podniků (x příjmy a cílové skupiny spotřebitelů)

Lze očekávat postupný přechod zemědělsko-průmyslových soustav hospodaření na **systém integrovaného zemědělství** jako efektivní cestu ekologizace produkce potravin.

NĚKOLIK POZNÁMEK ZÁVĚREM

strana 18

Při **koncipování zemědělské politiky EU pro krátké a střední období**, kdy existuje na evropském trhu určitý přetlak nabídky zemědělských produktů a potravin, se podpora rozšiřování ekologického zemědělství jeví nejen jako opatření sledující environmentální přínosy, ale také jako forma přispívající k omezení růstu nabídky a k rovnováze na trhu.

Z hlediska **tržních deformací** je hodnocena jako přijatelnější oproti některým jiným nástrojům a opatřením, např. vývozním dotacím, vylučování části půd z výroby (set aside), či přílišné podpoře nepotravinářského využití zemědělských produktů.

Cíle evropské zemědělské politiky však ani z tohoto důvodu nemohou ztrácet ze zřetele hlediska dlouhodobá a globální.

V roce 1990 se obdělávalo 1,5–1,8 mld. ha, světová populace činila 5,3 mld. lidí

Možnosti dalšího rozšiřování zemědělských ploch jsou vyčerpány, pokud to nemá být na úkor stability zbývajících přirozených ekosystémů

Při předpokládaném nárůstu světové populace do roku 2050 na 9 mld. lidí by bylo třeba při stagnaci výnosů obdělávat 2,9–3,0 mld. ha.

Podle analýz FAO v roce 2010 žilo ve světě pod hranicí hladu 1,02 mld. lidí

Při posuzování vývoje intenzity zemědělství v Evropě tyto skutečnosti nelze nebrat v úvahu.

Děkuji za pozornost

Prezentace vychází z výsledků výzkumu FRRMS Mendelovy univerzity v Brně publikovaných v roce 2014 autorským kolektivem

Ing. Radka Redlichová, Ph.D.,

prof. Ing. Věra Bečvářová, CSc.,

prof. Ing. Karel Vínohradský, CSc., dr. h. c.

v monografii VÝVOJ EKOLOGICKÉHO ZEMĚDĚLSTVÍ ČR V EKONOMICKÝCH SOUVISLOSTECH